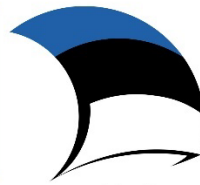

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET
Õiguse ja järelevalve osakond
KOV nõustamistalitus

TURVAKODUTEENUS

Juhend kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö ametnikule

Koostatud 2020.a., uuendatud 2023.a.

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teenuse eesmärk ja sisu	3
2. Teenuse sihtgrupp	3
2.1. Turvakodu- ja varjupaigasteenuse erinevused sihtgrupis.....	4
3. Teenuse osutaja.....	4
3.1. Teenuseosutaja teavitamiskohustus.....	5
4. Teenuse osutamine ja lõpetamine	6
4.1. Teenuse eest tasu võtmine.....	6

Sissejuhatus

Turvakoduteenuse juhend on soovituslik materjal kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajale, et saada oma töös vajalikku tuge ja abi. Juhend kirjeldab tööprotsesse turvakoduteenuse korraldamisel ja osutamisel ning välja on toodud ka praktilisi näiteid.

Enne juhendi lugemist on soovitatav tutvuda üldjuhendiga „Sotsiaalteenuste korraldamine kohalikus omavalitsuses“. Üldjuhend käsitleb teemasid, mis on kohaliku omavalitsuse korralduskohustuse osaks: kohaliku omavalitsuse kohustused sotsiaalteenuste korraldamisel, abiandmise põhimõtted, sotsiaalteenuse määrus kohalikus omavalitsuses, abivajaduse hindamine ja sellele vastava abi korraldamine, haldusmenetlus teenuse määramisel, maksevõime ja ülalpidamiskohustuste hindamine. Eelpool kirjutatud teemasid antud juhendis ei käsitleta või käsitletakse põgusalt.

1. Teenuse eesmärk ja sisu

Turvakoduteenus on ööpäevaringne teenus, mille eesmärk on anda inimesele (sh lapsele) ajutine eluase (*peavari*), mis tagab turvalise keskkonna ja esmase abi.

Ajutise eluaseme all on mõeldud voodikohta ja pesemisvõimalust, sealhulgas ka pesupesemise võimalust. Esmase abi all võimaldatakse inimesele toitu, riideid, peavarju ning vajaduse korral meditsiinilist abi, ka kriisiabi. Üldjuhul ei ole turvakodus kohapeal meditsiinilist personali ning vajaduse tekkimisel kutsub turvakodutöötaja inimesele kiirabi või võtab ühendust inimese perearstiga.

Turvakoduteenuse saamiseks võib inimene pöörduda kohaliku omavalitsuse (*edaspidi* KOV) poole, kes suunab ta teenusele. Samuti võib inimene otse pöörduda turvakoduteenuse pakkuja poole, kui ta soovib tagada näiteks enda konfidentsiaalsust. Abivajava inimese nõusolekul võib teda viia turvakodusse ka mõni teine inimene (politsei, lähedane, naaber jne), kui inimene ise ei ole selleks suuteline ega võimeline. Turvakoduteenusele pöördunud inimese esmast abivajadust hindab turvakodu töötaja.

Turvakoduteenusel võib inimene viibida paarist päevast kuni ühe kuuni, et liikuda edasistele teenustele. Asjaajamise või juhtumi keerukuse korral võib inimene viibida turvakodus ka kauem - pool aastat või enam.

Näiteks Haapsalu linna sotsiaalmajas, mis pakub turvakoduteenust, viibivad inimesed pikemalt seetõttu, et omavalitsus tegeleb neile sobiva eluruumi leidmisega või isik on hooldekodu järjekorras.

Juhul, kui ühes asutuses osutatakse turvakoduteenust nii lastele kui täiskasvanud inimestele, tuleb tagada hoolitsuseta jäänud laste ja täiskasvanute paigutamine eraldi ruumidesse. Kui teenust vajab lapsevanem koos lastega, tuleb (v.a mõjuva põhjuse olemasolul) neile teenust osutada samades ruumides.

Ühte ruumi ei tohi paigutada erinevatest leibkondadest inimesi, sealjuures ka lapsi. Lapse huvidest lähtuvalt võib vanema (-d) ka lastest eraldi ruumidesse paigutada.

2. Teenuse sihtgrupp

Turvakoduteenus peab olema kättesaadav kõigile, kes on langenud füüsilise, vaimse, seksuaalse või majandusliku vägivalda ohvriks, kes vajavad komplekselt osutatud teenuseid või kellel ei ole võimalik turvaliselt olla oma kodus. Praktikas on turvakodusid, kus osutatakse teenuseid nii lastele kui vägivalda ohvriks langenud naistele, kes vajavad abi koos lastega. Info turvakoduteenuse sisu kohta peab olema üleval iga kohaliku omavalitsuse kodulehel, samuti kontaktid teenuseosutaja kohta kuhu vajadusel pöörduda.¹

Teenuse sihtgrupiks on lapsed ja täisealised inimesed, sh psüühilise erivajadusega inimesed, kes on langenud füüsilise-, vaimse-, seksuaalse-, lähisuhte- või majandusliku vägivalda ohvriks.

Enamlevinud põhjused miks inimesed vajavad turvakoduteenust on vägivald, hooletusse sattunud laps (erinevad põhjused), kriis (tulekahju) või muu erakorraline sündmus, kus pere tugivõrgustik ei saa või ei suuda inimest abistada.

Statistilistest andmetest nähtub, et peamiselt pöörduvad turvakoduteenusele lähisuhtevägivalda all kannatanud isikud.

Varajane märkamine ja ennetustöö lapse ja tema perega vähendab oluliselt turvakoduteenuse kasutamist.

Statistilised andmed turvakoduteenuse kohta on leitavad:

<https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/asutus-kontaktid/statistika-ja-aruanne>

2.1. Turvakodu- ja varjupaigateenuse erinevused sihtgrupis

Turvakoduteenus pakub täisealisele inimesele ja/või lapsele ajutiselt turvalist keskkonda, kelle elu ja tervis on ohtu seatud. Turvakoduteenuse näol on tegemist kitsamale sihtrühmale (sh lapsed ja vägivalda ohvrid) suunatud teenusega. Turvakoduteenuse vajaja võib olla nii hättasattunud laps kui ka majanduslikult hästi toimetulev ja sotsiaalne täiskasvanud inimene, kuid kellel ei ole vägivaldse suhte tõttu võimalik oma kodus viibida. Lisaks õõbimiskohale vajavad sellised inimesed näiteks kriisinõustamist ja edasist tuge oma elu korraldamisel.

Varjupaigateenus on ajutise õõbimiskoha võimaluse kindlustamine ainult täisealisele isikule, kes ei ole võimeline endale õõbimiskohta leidma. Üldjuhul iseloomustab varjupaigateenuse vajajaid majanduslik ja sotsiaalne toimetulematus, sageli ka sõltuvusprobleemid.

3. Teenuse osutaja

¹ SHS seletuskiri lk 34-35. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/aef50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

Turvakoduteenust võivad osutada kohaliku omavalitsuse territooriumil erinevad asutused, kellel on selleks vajalik tegevusluba.

Tegevusloa taotlemise nõude kehtestamise eesmärk on tagada turvakoduteenuse ühtlane kvaliteet ja teave teenuste osutajate kohta. Alates 1. jaanuarist 2020 on nõutav turvakoduteenuse osutamiseks tegevusluba, mis väljastatakse, kui teenuse osutamise koht ja vahetu teenuseosutaja vastavad sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud nõuetele. Nõuded vahetule teenuseosutajale on erinevad ja sõltuvad sellest, kas teenust osutatakse lapsele või täiskasvanule. Tegevusloa väljastab Sotsiaalkindlustusamet.

Turvakoduteenuse osutamise tegevusluba taotledes tuleb taotlusele lisada inimeste arv, kellele soovitakse tegevuskohas teenust osutada, teenust vahetult osutavate inimeste kirjalik nõusolek teenuseosutaja juurde tööle asumiseks või töö jätkamiseks ning tervisetõendid.

Tegevusluba turvakoduteenuse osutamiseks väljastatakse, kui:

- ✓ tegevusloa taotleja ja teenus on kooskõlas SHS-teenuse ning teenuseosutajale ja teenust vahetult osutavale inimesele kehtestatud nõuetega;
- ✓ teenust vahetult osutavat inimest pole karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest, mis võib ohtu seada selle inimese elu, tervise ja vara, kel on õigus teenust saada;
- ✓ teenuse osutamise koht vastab rahvatervise seaduse alusel kehtestatud tervisekaitse- ja tuleohutusnõuetele.²

Täisealisele turvakoduteenuse tegevusloa taotlemise erisuseks on see, et vahetul teenuseosutajal ei ole vaja kinnituskirja SHS §-s 36 ja LasteKS §-s 20 sätestatud nõuetele vastavuse kohta ning talle ei ole kehtestatud hariduse ja täiendkoolituse nõudeid.

Sotsiaalkindlustusamet väljastab tegevusloa hiljemalt 30 päeva jooksul arvates taotluse ja kõigi vajalike dokumentide saamisest.

3.1. Teenuseosutaja teavitamiskohustus

Inimene, kes abivajava täiskasvanu ja/või lapse turvakodusse toob, on kohustatud andma turvakodule talle teadaolevat vajalikku teavet teenuse osutamiseks. Selleks inimeseks võib olla naaber või muu inimene (politsei, kodanik tänavalt jne, kes abivajajat märkas).³

Tulenevalt sotsiaalhoolekande seadusest § 34 lasub turvakoduteenuse osutajal teavitamiskohustus oma tegevuskoha järgsele kohalikule omavalitsusele ainult inimese kirjalikul nõusolekul yiie tööpäeva jooksul. Siinjuures peab arvestama kindlasti inimese taht ja kasutada ettevaatlikku lähenemist, kui inimene on sattunud turvakodusse füüsilise-, vaimse-, lähisuhte- või seksuaalse vägivalda tagajärjel. Juhul, kui inimene ei soovi, et tema abistamiseks teavitataks tegevuskoha järgset omavalitsust, siis on turvakodul võimalus inimese kirjalikul nõusolekul teavitada Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi teenust.

Turvakoduteenuse osutajal lasub sotsiaalhoolekande seaduse § 34 alusel teavitamiskohustus registrijärgsele omavalitsusele, kui teenusel viibib laps. Vanemliku hoolitsuseta jäänud või ohtu sattunud laste puhul peab turvakoduteenuse pakkuja tegema koostööd tegevuskohajärgse või lapse registrijärgse omavalitsuse sotsiaalhoolekande osakonnaga, et tagada lastele turvakodus viibimise jooksul nende õiguste ja huvide kaitse, eale ja seisundile vastav arendamine, hooldamine ja vajaduse korral ka meditsiiniline abi (sh rehabilitatsiooniteenused).

² Ülle Tiits, Turvakoduteenuse osutamine jaanuarist 2020. en.tai.ee/images/Uudiskirja_Turvakodu_teenuse_nouded.pdf

³ SHS § 33 lg 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019155>

Kui laps tuli turvakoduteenusele ilma omavalitsuse suunamiseta iseseisvalt või kellegi poolt tooduna, siis peab lapse registrijärgse omavalitsuse lastekaitsetöötaja viie tööpäeva jooksul alates lapse teenusele saabumisest hindama lapse heaolu ja planeerima edasised tegevused sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris (STAR).

Omavalitsuse teavitamine ei ole vajalik, kui inimene tuli teenust saama kohaliku omavalitsuse poolt suunatuna.

4. Teenuse osutamine ja lõpetamine

Omavalitsus peab turvakoduteenust korraldama nii et kõik abivajajad saaksid mõistliku aja jooksul vajalikku abi. Turvakoduteenusele suunamisel saab omavalitsus otsustada, kas ja mil määral inimesele on vaja abi anda ning milline teenus on tema vajadustest lähtuvalt kõige sobilikum. Kui KOV sotsiaaltöötaja suunab inimese turvakoduteenusele, siis peab inimese abivajaduse hindamine, teenusele suunamine ja teenuse lõpetamise otsus kajastuma sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris (STAR).

Turvakoduteenuse osutamisel tuleb arvestada inimese soovi ja võimalusel tagada teenus kodu lähedal. Turvakoduteenus peab olema kättesaadav kõikidele inimestele (sh lastele), kelle puhul on teenuse vajadus tuvastatud.

Inimesele tuleb tagada turvakodus esmane kriisiabi, et taastada tema psüühiline tasakaal ja tegevusvõime igapäevaelus. Inimese kriisist väljatulemisel on määrava tähtsusega psühhosotsiaalse toe tagamine vahetult peale kriisi (õnnetus, vägivaldajuhtum vms sündmus). Seega on esmase kriisiabi kättesaadavus turvakodus oluline.

Nõustamisteenuste ja teiste toetavate teenuste osutamist tuleb inimese (sh lapse, vägivalda ohvrite) vajadustest lähtuvalt jätkata ka peale turvakoduteenuselt lahkumist.

Turvakoduteenus on ajutine meede ning teenuseosutaja kohustus on eelkõige tagada inimesele esmane abi ja hoolitsus. Inimese edasine abistamine on omavalitsuse ülesanne.

Näiteks kui inimene ei vaja turvakodus enam kriisiabi (psühholoogiline nõustamine vms) ja tal puudub vaid teenuselt lahkumiseks elukoht, siis tuleb KOV-il inimesele tagada eluruum.

Turvakoduteenuse osutamine inimesele lõppeb, kui ta on saanud abi erinevate sotsiaalteenuste näol, on suundunud tagasi koju või on omavalitsus taganud talle eluruumi.

4.1. Teenuse eest tasu võtmine

Sotsiaalhoolekande seaduse § 16 lg 1 alusel võib inimeselt võtta sotsiaalteenuse osutamise eest tasu. Võetav tasu oleneb teenuse mahust ja maksumusest ning teenust saava inimese ja tema perekonna majanduslikust olukorrast. Inimeselt sotsiaalteenuse eest tasu võtmise otsustab turvakoduteenust osutav või teenuse eest tasuv inimese registrijärgne omavalitsus. Turvakoduteenuse eest võetava tasu suurus ei tohi saada takistuseks teenuse saamisel.

Juhul, kui täisealine inimene on andnud nõusoleku oma andmete edastamiseks registrijärgsele omavalitsusele, sõlmib registrijärgne KOV inimese abistamiseks turvakoduga teenuse rahastamise lepingu.

Üldjuhul on turvakoduteenus 1-2 ööd täisealisele abivajajale tasuta. Kui turvakoduteenust osutatakse pikemalt ja abivajaja omab stabiilset sissetulekut võib hinnakirja alusel inimeselt tasu võtta.